

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук

Дьоміної Вікторії Володимирівни

на дисертацію Лютого Володимира Миколайовича

«Формування мовної компетентності у офіцерів військових частин

Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з педагогіки в галузі

знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 015 Професійна освіта

(за спеціалізаціями)

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

На сучасному етапі реформування Збройних сил України та інших збройних формувань нові критерії військової освіти та підготовки фахівців активно впроваджуються у військових структурах України. Для реалізації євроінтеграційних прагнень України важливе значення у системі військової освіти НГ України надається покращенню якості мовної підготовки особового складу. Постійна участь військовослужбовців НГ України в операціях з підтримання миру та безпеки, переорієнтація підготовки військ за стандартами НАТО, розширення міжнародних контактів потребують належного рівня володіння особовим складом іноземними мовами.

З урахуванням постійно зростаючої кількості країн-учасниць міжнародних миротворчих операцій, а також формування багатонаціональних підрозділів для виконання миротворчих місій, особлива увага приділяється до їх взаємосумісності, однією з найважливіших складових якої є формування мовної компетентності офіцерів. Мовна компетентність офіцерів у свою чергу досягається використанням уніфікованих стандартів мовної підготовки та мовного тестування, в даному випадку - міжнародного мовного стандарту СТАНАГ 6001 (STANAG 6001).

У контексті означеного не викликає заперечень актуальність наукової

проблеми формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання.

Обґрунтовуючи актуальність обраної наукової проблеми автором визначено низку суперечностей між:

– сучасними вимогами до організації системи індивідуальної (професійної) підготовки офіцера НГУ і недостатньою обґрунтованістю теоретичних та методичних основ формування мовних компетентностей офіцерів;

– об'єктивними потребами НГУ в офіцерах з високим рівнем сформованості мовної компетентності і реальним станом знання іноземної мови особовим складом НГУ;

– освітнім потенціалом сучасної освіти щодо формування мовної компетентності офіцерів НГУ в освітньому середовищі і дистанційним навчанням та відсутністю моделі і педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання.

В роботі було використано компетентнісний підхід до післядипломної освіти офіцерів. Результати теоретичного аналізу, проведеного дисертантом, виявили відсутність досліджень з проблеми. Встановлено, що офіцерами НГУ з питань дистанційного навчання мовам ніхто не займався, але їх таке навчання має свої особливості та завдання.

Відповідно до означеного вище актуальність і значимість дисертаційної роботи «Формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання» не викликає сумніву.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертантом:

– проаналізовано стан розробленості проблеми формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання в теорії й практиці; уточнено сутність та надано змістову

характеристику основних понять дослідження;

- визначено стан сформованості мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ на сучасному етапі;

- обґрунтовано модель формування мовної компетентності в процесі дистанційного навчання та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання;

- уточнено критерії, показники та рівні сформованості мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання;

- експериментально перевірено ефективність впровадження педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання.

Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертація В. М. Лютого є комплексним дослідженням, у якому вперше на основі теоретичного аналізу наукових джерел з проблеми спільно з опитуванням офіцерів дали підстави запропонувати нове розв'язання проблеми формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання. Так автором було:

- обґрунтовано модель формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі дистанційного навчання, яка включає наукові підходи (системний, андрагогічний, діяльнісний, компетентнісний, інформаційний), мету, принципи (дидактичні, дистанційного навчання та дистанційного навчання іноземним мовам), зміст дистанційного навчання (читання, говоріння, письмо, аудіювання), що диференційований за напрямками службово-бойової діяльності офіцерів НГУ, технології (дидактичні, дистанційного навчання та дистанційного навчання, іноземним мовам), засоби, методи і форми (дидактичні, дистанційного навчання та дистанційного навчання, іноземним мовам), а також педагогічні умови її впровадження в освітній процес;

- визначено, обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні

умови впровадження моделі формування мовної компетентності у офіцерів військових частин НГУ в процесі дистанційного навчання (навчально-методичне забезпечення використання засобів формування мовної компетентності у офіцерів в процесі дистанційного навчання; формування цифрової педагогічної компетентності викладачів щодо використання дистанційних технологій в освітньому процесі та формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів; розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним мовам);

– виявлено особливості дистанційного навчання офіцерів НГУ (наявність обмежень у користуванні цифровими технологіями і ресурсами внаслідок обмежень військово-професійної діяльності; експлуатація телекомунікаційних та інформаційних ресурсів у межах єдиного інформаційного середовища на базі корпоративної мережі; застосування новітніх гіпертекстових та мультимедійних технологій; індивідуалізація і диференціація процесу навчання з орієнтацією на можливість і рівень професіоналізму викладача; професійний досвід і посадові обов'язки офіцера);

– уточнено перелік засобів ДН у мовній підготовці офіцерів, технологій та платформ дистанційного навчання, офіцерів (для організації дистанційного навчання; для проведення відеоконференції; для оцінювання роботи аудиторії в режимі реального часу; для створення інтерактивних вправ; для створення інтерактивних навчальних застосунків; для створення комунікативного простору; для запису скрінкастів; для створення інтерактивних відео із запитаннями; для розміщення власних роликів, тощо);

– визначено недостатній стан сформованості мовної компетентності офіцерів НГУ у військових частинах, сформульовано критерії (мотиваційний, змістовно-когнітивний, діяльнісно-комунікативний та контрольньо-оцінний), показники (самооцінка мовної компетентності слухачів; уміння використання мовної компетентності; мотивація до вивчення іноземної мови;), рівні сформованості мовної компетентності офіцерів НГУ (високий, середній, низький);

– подальшого розвитку набули методи, форми дистанційного навчання офіцерів іноземним мовам.

Ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації В. М. Лютого та змісту публікацій дисертанта дають змогу дійти висновку про наукову достовірність викладених автором результатів.

Дисертантом опрацьовано значний масив наукових джерел (287 найменування, із них 45 – іноземною мовою), на підставі розгляду яких сформульовано власне бачення досліджуваної проблеми.

Обґрунтованість наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною теоретико-методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць, і загалом не викликає сумніву.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертація В. М. Лютого містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальне наукове завдання.

Матеріали дослідження використані у науково-дослідній роботі кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій Національної академії НГУ «Виявлення залежності рівня сформованості компетентності спілкування іноземною мовою здобувачів вищої освіти НА НГУ від використання віртуальних навчальних середовищ та елементів дистанційного навчання в освітньому процесі», та впроваджені в освітню діяльність мовного відділу Національної академії НГУ, навчально-наукового центру мовної підготовки Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, навчально-наукового центру іноземних мов Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, кафедри мовної підготовки Національного університету цивільного захисту України та кафедри іноземних мов Донбаського державного педагогічного університету.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає: у розробленні і впровадженні методичних рекомендацій з дистанційного навчання іноземним мовам офіцерів Національної гвардії України на інтенсивних курсах вивчення іноземних мов; у вдосконаленні та урізноманітненні практичних методів, технологій, форм та засобів дистанційного навчання, розробленні інтенсивного курсу дистанційного навчання з англійської і французької мов для офіцерів НГУ, узагальненні результатів та впровадженні моделі формування мовної компетентності офіцерів НГУ.

Основні положення, результати й висновки дисертаційної роботи, а також розроблені методичні рекомендації з організації ДН іноземним мовам офіцерів НГУ можуть бути використані аспірантами, слухачами, викладачами іноземних мов ЗВО зі специфічними умовами навчання; у самоосвітній діяльності офіцерів НГУ.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Дисертант на достатньому рівні обґрунтовував вибір теми, її актуальність, визначив мету, завдання, об'єкт, предмет, аргументував використання обраних методів дослідження.

У вступі автор переконливо обґрунтував актуальність проблеми та науковий апарат дослідження; розкрив практичне значення одержаних результатів; надав інформацію щодо впровадження і апробації результатів дослідження.

У першому розділі автором на відміну від інших робіт дослідників (Богуш А., Гриценко Т., Мельник Н. та інших) виділено мовну компетентність офіцера як інтегративне утворення особистості, яке дає змогу фахівцеві (офіцерові) ефективно здійснювати іншомовну комунікацію, досягати при цьому позитивних результатів у своїй професійній діяльності.

Дисертантом за результатами аналізу дисертацій провідних науковців ЗС України, МВС України та ДПСУ виявлено, що бракує наукових праць, в яких

вирішувалися проблеми формування мовної компетентності офіцерів військових частин взагалі і офіцерів НГУ, зокрема в процесі дистанційного навчання. Хоча дослідження стосовно сутності мовної компетентності військовослужбовців здійснювали такі учені, як О. Величко, О. Лагодинський, П. Лозинський та інші, які розглядали понятійно-категоріальний апарат і сутність мовної компетентності офіцерів ЗС України.

Можна відзначити особливістю розділу визначення автором особливості змісту дистанційного навчання офіцерів, до якого належить термінологія стосовно: ОГП і участі у припиненні масових заворушень; охорони ядерних установок, ядерних матеріалів, ВДО та СВ; охорони ДПіКУ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні; участі у заходах, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів та у заходах із припинення терористичної діяльності; участі у підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких НС техногенного чи природного характеру; участі у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також ліквідації наслідків таких дій в УПУ, УВП.

А також В. М. Лютий відніс до особливостей процесу дистанційного навчання офіцерів: наявність обмежень у користуванні цифровими технологіями і ресурсами внаслідок обмежень військово-професійної діяльності; експлуатація телекомунікаційних та інформаційних ресурсів у межах єдиного інформаційного середовища на базі корпоративної мережі; застосування новітніх гіпертекстових та мультимедійних технологій; індивідуалізація і диференціація процесу навчання з орієнтацією на можливість і рівень професіоналізму викладача; професійний досвід і посадові обов'язки офіцера.

Автор виділив на відміну від інших дослідників структуру мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ, яка враховує діяльнісний підхід до навчання офіцерів та складається з таких компонентів як: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-змістовний, комунікативно-діяльнісний та контрольний-оцінний.

У другому розділі – дисертантом було проведено вивчення проблеми за допомогою анкетування. Можна відмітити, що автор долучив до опитування офіцерів з різних військових частин НГУ усіх регіонів України та з тими, хто по службі є дотичним до використання іноземної мови чи планує підвищення по службі, де потрібно використання іноземної мови. Як було видно із змісту запитань, дисертант мав за мету визначити самооцінку досліджуваних щодо сформованості того чи іншого компонента мовної компетентності.

Враховуючи відсутність моделі дистанційного навчання офіцерів в НГУ в наукових дослідженнях, автором було обґрунтовано модель формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі дистанційного навчання, яка включає наукові підходи, мету, принципи, зміст дистанційного навчання, який диференційовано за напрямками службово-бойової діяльності офіцерів НГУ, технології, засоби, методи і форми, а також педагогічні умови її впровадження в освітній процес, а також уточнено перелік засобів дистанційного навчання у мовній підготовці офіцерів, технологій та платформ дистанційного навчання офіцерів. Було виявлено, що засоби ДН різняться на різних етапах засвоєння.

Уперше дисертантом було розкрито особливості навчально-методичного забезпечення дистанційного навчання офіцерів військових частин Національної гвардії України в системі їх індивідуальної підготовки. Інші роботи до цього не розкривали навчально-методичне забезпечення дистанційного навчання, не враховували особливостей ЗВО зі специфічними умовами навчання та не стосувалися дистанційного навчання іноземній мові офіцерів.

На відміну від інших робіт дослідників дисертантом було розглянуто аспект розвитку позитивної мотивації до дистанційного навчання офіцерів в системі післядипломної освіти офіцерів НГУ, оскільки не було навіть самого дистанційного навчання для військовослужбовців НГУ.

Можна відзначити, що дисертантом було визначено, обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування мовної компетентності офіцерів НГУ у дистанційному навчанні (навчально-методичне забезпечення використання засобів формування мовної компетентності у

офіцерів в процесі дистанційного навчання; формування цифрової компетентності викладачів щодо використання дистанційних технологій в освітньому процесі та формування цифрової грамотності офіцерів-слухачів; розвиток позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним мовам), які повинні реалізовуватися в освітньому процесі лише в комплексі і перед впровадженням моделі формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі дистанційного навчання. Заслугове на позитив той факт, що автором були запропоновані зазначені умови на порядок раніше, аніж реалізація освітнього проєкту та навчання педагогів НА НГУ Британською Радою цифровим технологіям в освіті у ЗВО зі специфічними умовами навчання, яке відбулося лише влітку 2021 р, коли почалося навчання викладачів НА НГУ мовам в процесі дистанційного навчання як підготовка до впровадження дистанційного навчання офіцерів. Автор же обґрунтував модель та розробив педагогічні умови її впровадження в 2019-2021 рр.

Цифрові компетентності викладачів уперше розглядаються автором як педагогічна умова дистанційного навчання для ЗВО зі специфічними умовами навчання. Досі вона розглядалася для викладачів звичайних ЗВО (Бахман Л., Овчарук О., Хуторський А.), для викладачів гуманітарних дисциплін (Воронова Н., Миколайчук Р., Трубавіна І.), для викладачів фізико-математичних дисциплін та інформатики (Базелюк О., Переяславська С., Полат Е.). Тому цей аспект дисертаційного дослідження заслугове на окрему позитивну оцінку.

Заслугове на окрему позитивну оцінку експериментальна перевірка педагогічних умов формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України у третьому розділі роботи. Автором було визначено сформованість мовної компетентності офіцерів військових частин НГУ за такими критеріями, як: мотиваційний, змістовно-когнітивний, діяльнісно-комунікативний та контрольньо-оцінний. Ці критерії відбивали структуру мовної компетентності офіцерів НГУ, розкривалися через перелік показників, які можна було оцінювати залежно від ступеня їх прояву, та виділено 3 рівні сформованості мовної компетентності у офіцерів НГУ:

низький, середній, високий.

Можна відзначити на високому рівні якість перевірки реалізації педагогічних умов, що проявилися у удосконаленні навчально-методичного забезпечення через розроблення методичних рекомендацій з дистанційного вивчення іноземних мов офіцерами Національної гвардії України; та упровадженні їх у програму інтенсивного курсу вивчення іноземних мов розробленого ІКДН; додаванні до змісту традиційного навчально-методичного забезпечення ІКДН технології мультимедіа та електронних підручників із засобами навігації та інших; формуванні цифрової грамотності у викладачів на різних курсах підвищення кваліфікації; розвитку позитивної мотивації офіцерів до дистанційного навчання іноземним мовам у процесі застосування методів розвитку позитивної мотивації офіцерів до ДН іноземним мовам не тільки протягом першого етапу засвоєння, а й упродовж усього процесу засвоєння

Отже, дисертаційна робота В. М. Лютого за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням, в якому вперше на основі теоретичного аналізу наукових джерел запропоновано нове розв'язання проблеми формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі ДН.

У контексті теми дослідження заслуговує на увагу джерельна база дослідження, а саме: накази та розпорядження Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ та Командувача НГ України; наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених з проблем дистанційного навчання та мовної компетентності.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. Вважаємо, що робота значно виграла б, якби автор розкрив детальніше особливості дистанційного контролю формування мовної компетентності офіцерів НГУ.

2. Мультилінгвальна підготовка офіцерів не була розкрита як можлива в дослідженні, в той час як цікаво було б виявити її можливості щодо інтенсивного ДН офіцерів іноземній мові.

3. Запропоновані модель та педагогічні умови формування мовної компетентності офіцерів НГУ в процесі ДН обґрунтовані, а умови-експериментально перевірені автором як такі, що запускають і супроводжують модель весь процес дистанційного навчання. Цікаво було б перевірити вплив інших педагогічних умов, які діють на окремих різних етапах засвоєння в дистанційному навчанні.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії».

Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота на тему «Формування мовної компетентності у офіцерів військових частин Національної гвардії України в процесі дистанційного навчання» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації» (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023), а також відповідає вимогам пунктів 9-18 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167) (зі змінами), а її автор, Лютий Володимир Миколайович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
завідувач кафедру англійської філології
Національного університету
біоресурсів і природокористування України

В. В. Дьоміна

